

Гринчак Сергій Васильович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права № 1,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: s.grinchak1974@gmail.com
ORCID 0000-0001-6858-9104

doi: 10.21564/2414–990x.150.209953
УДК 343.2

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено злочини та кримінальні проступки, які вчиняються в медичній сфері. Встановлено, що залежно від способу фіксації суспільно небезпечних наслідків медичних правопорушень у конструкції складу кримінального правопорушення усі вказані наслідки можна класифікувати на відповідні групи. Доведено, що використання оціночного поняття «тяжкі наслідки» в медичних правопорушеннях є об'єктивною необхідністю, яка адекватно відображає специфіку шкоди, яка заподіюється об'єкту кримінально-правової охорони.

Ключові слова: життя та здоров'я особи; медичні правопорушення; суспільно небезпечні наслідки; тяжка шкода; ятрогенні захворювання; тілесні ушкодження.

Гринчак С. В., кандидат юридических наук, доцент кафедри уголовного права № 1, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: s.grinchak1974@gmail.com ; ORCID: 0000-0001-6858-9104

Общественно опасные последствия уголовных правонарушений, совершаемых в сфере медицинской деятельности

Исследуются преступления и уголовные проступки, совершаемые в медицинской сфере. Подчеркивается, что в зависимости от способа фиксации общественно опасных последствий медицинских правонарушений в конструкции состава уголовного правонарушения все указанные последствия можно классифицировать на соответствующие группы. Доказывается, что использование оценочного понятия «тяжкие последствия» в медицинских правонарушениях является объективной необходимостью, которая адекватно отражает специфику вреда, причиняемого объекту уголовно-правовой охраны.

Ключевые слова: жизнь и здоровье человека; медицинские правонарушения; общественно опасные последствия; тяжкий вред; ятрогенные заболевания; телесные повреждения.

Вступ. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я людини є пріоритетним завданням держави, тому адекватна протидія кримінальним пра-

вопорушенням, які вчиняються в медичній сфері, є нагальною потребою життєдіяльності суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем кримінальної відповідальності за медичні правопорушення були предметом наукових публікацій таких сучасних вітчизняних учених, як: А. О. Байда (A. O. Baida), О. О. Володіна (O. O. Volodina), В. О. Гацелюк (V. O. Hatseliuk), А. В. Горностай (A. V. Gornostay), О. О. Дудоров (O. O. Dudorov), С. Р. Дутчак (S. R. Dutchak), В. В. Ємельяненко (V. V. Iemel'ianenko), Ю. О. Кучер (Yu. O. Kucher), О. С. Парамонова (O. S. Paramonova), І. М. Філь (I. M. Fil), М. І. Хавронюк (M. I. Khavroniuk) та ін. Порівняльно-правовий аналіз їх поглядів буде наведений нижче. У зарубіжній літературі також ґрунтовно досліджувалися питання лікарської помилки в медичній практиці та її кримінально-правової оцінки (S. Ost) [1]. Також варто зауважити, що останнім часом чимало уваги іноземні науковці приділяють аналізу національних та міжнародних аспектів трансплантаційного туризму (T. Adido [2], A. Serebrennikova, N. Kala та ін. [3]). Однак вказані праці в більшості своїй присвячені питанням кримінальної відповідальності за окремі медичні правопорушення, тож системний аналіз таких правопорушень здебільшого залишається поза увагою дослідників.

Метою цієї статті є комплексне дослідження суспільно небезпечних наслідків медичних правопорушень. Для цього необхідно: 1) виявити усі способи фіксації суспільно небезпечних наслідків медичних правопорушень у конструкції складу кримінального правопорушення; 2) провести класифікацію вказаних наслідків залежно від способу їх фіксації; 3) встановити доцільність використання оціночних понять у характеристиці об'єктивної сторони медичних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. У розділі II Особливої частини КК України закріплено низку норм, які передбачають кримінальну відповідальність за медичні правопорушення. До них, на нашу думку, варто віднести статті 131, 132, 138, 139, 140–145. Указані медичні злочини та кримінальні проступки за особливостями конструкції є або з матеріальним, або з формальним складами. Медичними правопорушеннями з матеріальним складом є діяння, передбачені статтями 131, 138, 139, 140–142, 145. Щодо ч. 1 ст. 139 та ч. 1 ст. 142 необхідно зробити таке пояснення. У цих нормах йдеться про «делікти небезпеки», де діяння не завдає реальної шкоди об'єкту посягання, однак ставить його при цьому в небезпеку заподіяння такої шкоди. За такої загрози порушується стан захищеності, безпеки суспільних відносин, поставлених під охорону кримінального закону, безпечні умови їх функціонування [4, с. 945]. За особливостями конструкції «делікти небезпеки» науковцями розглядаються або як матеріальні, або як формальні чи усічені склади кримінальних правопорушень, а в окремих випадках навіть як особливий різновид складів кримінальних правопорушень. Зважаючи на достатні наукові доробки з цього питання, лише зазначу, що я підтримую тих учених, які делікти небезпеки розглядають як різновид матеріальних складів кримінальних правопорушень.

Усі інші склади з перерахованих кримінальних правопорушень (ст. ст. 132, 143, 144) є формальними.

У матеріальних складах злочинів та кримінальних проступків обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є настання суспільно небезпечних наслідків, які в медичних правопорушеннях законодавцем закріплені по-різному: «зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини» (ч. 1 ст. 131); «тяжкі наслідки» (ст. 138); «якщо особі завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого» (ч. 1 ст. 139); «смерть хворого або інші тяжкі наслідки» (ч. 2 ст. 139); «тяжкі наслідки для хворого» (ч. 1 ст. 140); «смерть пацієнта або інші тяжкі наслідки» (ст. 141); «створення небезпеки для життя чи здоров'я» (ч. 1 ст. 142); «тривалий розлад здоров'я потерпілого» (ч. 2 ст. 142); «тяжкі наслідки» (ст. 145).

Усі вказані суспільно небезпечні наслідки медичних правопорушень залежно від способу їх фіксації у конструкції складу кримінального правопорушення можна об'єднати в три групи¹:

Першу групу охоплюють суспільно небезпечні наслідки, які закріплені формально визначеними поняттями. До неї слід віднести «зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини» (ч. 1 ст. 131), «тривалий розлад здоров'я потерпілого» (ч. 2 ст. 142).

Другу групу складають суспільно небезпечні наслідки, які закріплені оціночними поняттями. Мова йде про такі, як «створення небезпеки для життя чи здоров'я» (ч. 1 ст. 142) та «тяжкі наслідки» в ст. 138, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 140 та ст. 145.

Третя група є комбінованою, де в одному суспільно небезпечному наслідку поєднано шкоду, зафіксовану формально визначеними поняттями, та шкоду, закріплену оціночними поняттями. Сюди потрібно віднести «смерть хворого або інші тяжкі наслідки» (ч. 2 ст. 139); «смерть пацієнта або інші тяжкі наслідки» (ст. 141).

Найбільш складно, на нашу думку, встановити зміст саме «тяжких наслідків», адже в кримінальному законі їх не визначено. Мова йде про використання так званого оціночного поняття у кримінальному праві, тобто не конкретизованого в законі чи іншому нормативно-правовому акті поняття, що призначене відображати не предмет в його цілісності, а властивості та зв'язки цього предмета, зміст яких встановлюється особою, котра застосовує кримінально-правову норму з урахуванням конкретних обставин кримінальної справи [6, с. 13]. Іншими словами, це поняття відображає кількісну або якісну кримінально-правову характеристику, яка конкретизується безпосередньо правозастосувальним суб'єктом у кожному окремому випадку, оскільки, будучи формально однаковою за формою зовнішнього прояву, може мати різну соціально-правову значущість у кожній конкретній ситуації [7, с. 52].

¹ Указана класифікація може бути застосована не лише для медичних правопорушень, а й для будь-яких інших матеріальних складів злочинів та кримінальних проступків [5, с. 475–476].

Слід визнати, що наявність оціночного поняття в кримінально-правовій нормі створює низку проблем. У процесі правозастосування фахівцями оціночні поняття тлумачаться інколи неоднозначно, помилково або їх характеристика суперечить іншим ознакам правопорушення, що призводить до небажаних проблем на практиці¹. Крім того, у великому розмаїтті наукових позицій, на жаль, чіткого, єдиного змісту злочинної шкоди, визначеної законодавцем як «тяжкі наслідки», правознавці не сформулювали. Не сприяє вирішенню зазначеної проблеми і відсутність правових позицій вищого судового органу з цього питання [9, с. 250–251].

Разом з тим, як указує М. І. Панов (M. I. Panov), існування оціночних понять у кримінальному праві і законодавстві є об'єктивною необхідністю, оскільки вони поряд із поняттями «точного значення» також відбивають відповідні реальні явища. Їх особливість полягає в тому, що вони відображають такі явища об'єктивної реальності у сфері кримінального права, що характеризуються складністю, невизначеністю, і тому ці поняття не може бути сформульовано як поняття «точного значення» [10, с. 6–11; 4. с. 724].

У тих випадках, коли будь-яка ознака складу злочину є оціночною, необхідно не тільки встановити відповідність фактичних обставин справи цій ознаці, але передусім потрібно з'ясувати, що саме мається на увазі під цією ознакою [11, с. 117].

Позиції науковців щодо тлумачення «тяжких наслідків» кримінальних правопорушень можна об'єднати в певні групи. До першої групи варто віднести авторів, які вважають, що під тяжкими наслідками слід розуміти виключно смерть особи та тяжкі тілесні ушкодження (А. С. Михлин (A. S. Mihlin), М. Й. Коржанський (M. Y. Korzhanskyi)). Друга група вчених вважає, що поняття «тяжкі наслідки» включає в себе не тільки смерть особи та тяжкі тілесні ушкодження, але й заподіяння потерпілому середньої тяжкості тілесних ушкоджень (Г. В.Тимейко, G. V. Timejko). Причому окремі з них наголошують, що середньої тяжкості тілесні ушкодження можуть враховуватися лише за умови, якщо така шкода була заподіяна двом і більше особам (П. І Орлов (P. I. Orlov), В. П Тихий (V. P. Tykhyi)). Останню групу складають правники (М. С. Гринберг (M. S. Grinberg)), які до «тяжких наслідків» додатково відносять і легкі тілесні ушкодження, якщо вони заподіяні багатьом особам [12, с. 176–177]. Звісно, наведена класифікація об'єднує найбільш типові підходи.

Проте нам важливо у першу чергу детально проаналізувати різні точки зору щодо тлумачення «тяжких наслідків» у медичних правопорушеннях, передбачених розділом II Особливої частини КК. Зокрема, на думку О. О. Дудорова (O. O. Dudorova), під «тяжкими наслідками» у ч. 1 ст. 140 слід розуміти смерть людини, її самогубство, заподіяння потерпілому тяжкого тілесного ушкодження, спричинення ятрогенного захворювання [13, с. 349]. О. С. Парамонова (O. S. Paramonova) та І. М. Філь (I. M. Fil) такою шкодою в цьому злочині

¹ Важливою є та обставина, що обсяг оціночного поняття є категорією, яка встановлюється не правозастосовником, а законодавцем [8, с. 170].

вважають смерть, тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження [14, с. 185–189; 15, с. 9]. У цьому контексті лише зазначимо, що до тяжких наслідків дійсно можуть призвести і ятрогенні захворювання, під якими для цілей КК слід розуміти необережне заподіяння шкоди здоров'ю людини, поєднаної з проведенням діагностичних, лікувальних, профілактичних заходів [16, с. 21], але разом з тим вважаємо, що не будь-яке ятрогенне захворювання є «тяжким наслідком» у медичних правопорушеннях.

«Тяжкими наслідками» незаконної лікарської діяльності А. О. Байда (А. О. Baida) вказує смерть, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній особі і середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом або більше особам [12, с. 243]. В іншій роботі дослідник розширює свою позицію і додає самогубство потерпілого як один із різновидів вказаної шкоди [4, с. 550–551]. Вужче «тяжкі наслідки» у цьому ж злочині тлумачать В. О. Гацелюк (V. O. Hatseliuk) та Ю. О. Кучер (Yu. O. Kucher). Вони переконані, що в даному випадку йдеться лише про тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження [17, с. 89].

У дисертаційному дослідженні, присвяченому забезпеченню охорони прав пацієнта в Україні, С. Р. Дутчак (S. R. Dutchak), аналізуючи наслідки злочину, передбаченого ст. 141, вказує, що ними є смерть пацієнта, тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження [18, с. 109–111, 126–127], але аргументів такого тлумачення в роботі, на жаль, не наводить.

М. І. Хавронюк (M. I. Khavroniuk) «тяжкими наслідками» незаконного розголошення лікарської таємниці (ст. 145) вважає самогубство чи самокалічення потерпілого, серйозне загострення його хвороби внаслідок переживань тощо, але такі наслідки як самогубство, тяжкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження не охоплюються ст. 145 і за наявності підстав потребують додаткової кваліфікації за статтями 120, 128 [13, с. 361]. Аналіз його точки зору не дає відповіді на важливе питання, яка ж тоді шкода охоплюється тяжкими наслідками, передбаченими в ст. 145? Дещо інакше визначає «тяжкі наслідки» вказаного злочину О. О. Володіна (O. O. Volodina), до них вона відносить самогубство, нервовий стрес, іншу тяжку хворобу потерпілого тощо [19, с. 195].

Аналіз різних підходів до тлумачення поняття «тяжких наслідків» у медичних правопорушеннях дає підстави зробити однозначний висновок, що шкода в даному випадку заподіюється лише життю або здоров'ю особи¹. Це вказує, що правильне визначення змісту таких «тяжких наслідків» можливе лише за умови врахування зв'язку, який існує між об'єктивною стороною певного кримінального правопорушення та його об'єктом кримінально-правової охорони.

На нашу думку, найбільш виваженою, достатньо аргументованою є позиція, згідно з якою до «тяжких наслідків» медичних правопорушень відносять смерть

¹ Лише інколи в літературі можна зустріти підхід, коли до «тяжких наслідків» медичних правопорушень відносять шкоду, яка безпосередньо не стосується життя і здоров'я особи. Так, наприклад, П. П. Андрушко (P. P. Andrushko) визнає звільнення з роботи потерпілого одним з різновидів «тяжких наслідків» незаконного розголошення лікарської таємниці [20, с. 299–300]. Проте нам такий висновок видається не переконливим.

особи, тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження [15, с. 9; 18, с. 109–111, 126, 127; 13, с. 343; 17, с. 92; 14, с. 185–189]. Обираючи такий підхід за основу, в науковій літературі періодично пропонують різні варіанти заміни «тяжких наслідків» вичерпним переліком заподіяної шкоди життю та здоров'ю людини [14, с. 189; 18, с. 193–195].

Попередньо зазначимо, що норми, в яких передбачені медичні правопорушення, що спричиняють «тяжкі наслідки», ми розглядаємо як спеціальні відносно норм, які передбачають необережне вбивство (ст. 119) необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 128). Ураховуючи це, цілком виправданим є відсутність у характеристиці досліджуваної шкоди легких тілесних ушкоджень¹, адже мова йде про необережне ставлення до «тяжких наслідків», а необережне легке тілесне ушкодження не є кримінально караним у правопорушеннях проти життя та здоров'я особи.

За цією ж логікою недоречно заперечувати можливість віднесення до «тяжких наслідків» медичних правопорушень заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень лише одній особі. Статтею 128 передбачена кримінальна відповідальність за необережне тяжке, так і за середньої тяжкості тілесне ушкодження, і щодо останнього не вимагається множини потерпілих. Необхідно взяти до уваги той факт, що держава висуває до медичного працівника підвищені вимоги щодо поводження з пацієнтом, якому надається медична допомога або медичні послуги, адже на медичному працівникові лежить обов'язок турбуватися про здоров'я людини. У таких випадках людина повністю покладається на фахівця, сподіваючись одержати від нього відповідну й належну допомогу або послугу, і спекулювання його довірою, нехай навіть необережне, має заслуговувати відповідного державного примусу [14, с. 188]. І було б дивним, якби пересічна особа підлягала кримінальній відповідальності за необережне заподіяння середньої тяжкості тілесні ушкодження, а лікар, акушер, фельдшер тощо за неналежне виконання своїх професійних обов'язків такої відповідальності не несли². Крім того, варто наголосити, що за чинним кримінальним законом усі медичні правопорушення з «тяжкими наслідками» згідно зі ст. 12 КК за класифікацією є або кримінальним проступком (ч. 1 ст. 139), або нетяжкими злочинами³ (ст. 138, ч. 2 ст. 139, ч. 1 ст. 140, ст. 141, ст. 145).

¹ На противагу цій позиції В. О. Гацелюк (V. O. Hatseliuk) та Ю. О. Кучер (Yu. O. Kucher) вважають, що легкі тілесні ушкодження є різновидом «тяжкої шкоди» незаконного розголошення лікарської таємниці [17, с. 89].

² Позиція закріплена в судовій практиці, наприклад у п. 21 постанови ПВСУ № 7 від 12 червня 2009 р. «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва», де зазначено, що під «іншими тяжкими наслідками в ч. 2 ст. 271, ч. 2 ст. 272, ч. 2 ст. 273, ч. 2 ст. 274, ч. 2 ст. 275 КК слід розуміти випадки заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більше особам», не може визнаватись безапеляційною, адже в цьому разі «тяжкі наслідки» визначаються щодо зовсім інших кримінальних правопорушень, де, безумовно, є своя специфіка.

³ Слід визнати, що у вказаних нормах є певне порушення законодавчої техніки, коли в кримінальному проступку або нетяжкому злочині передбачено настання чи створення загрози настання тяжких наслідків.

Водночас постає питання, чи охоплює така характеристика заподіяної шкоди в медичних правопорушеннях (смерть, тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження) усі можливі випадки? Зокрема, як бути зі спеціальними видами тілесних ушкоджень, передбаченими в статтях 130 та 133? Ймовірно, у даному разі необхідно застосовувати порівняльний аналіз кримінально-правових норм, передбачених розділом II Особливої частини КК.

Так, перший вид спеціального тілесного ушкодження – «зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини», передбачений як суспільно небезпечний наслідок у ст. 131¹. Крім того, максимальне покарання у виді позбавлення волі до трьох років за ст.131, як правило², є однаковим з максимальними покараннями, передбаченими статтями 138, ч. 2 ст. 139, ч. 2 ст. 140, або більш суворим, аніж максимальні покарання, передбачені ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 140, ст. 145. На нашу думку, це дає підстави визнати «зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини» одним із різновидів «тяжких наслідків» медичних правопорушень³.

Протилежним є кримінально-правове регулювання другого виду спеціального тілесного ушкодження. У ч. 1 ст. 133 передбачена кримінальна відповідальність за зараження іншої особи венеричною хворобою особою, яка знала про наявність у неї цієї хвороби. Водночас у частині третій цієї ж статті передбачено відповідальність за зараження венеричною хворобою, що спричинило «тяжкі наслідки». Таким чином, у КК чітко розмежовано основний склад злочину «зараження венеричною хворобою» (ч. 1 ст. 133) і кваліфікований склад (ч. 3 ст. 133). Беручи до уваги таке законодавче регулювання, вважаємо, що цей вид спеціального тілесного ушкодження недоречно визнавати одним із різновидів «тяжких наслідків» медичних правопорушень.

Не можна залишити поза увагою і кримінально-правову оцінку самогубства як суспільно небезпечного наслідку медичного правопорушення (наприклад, уявимо ситуацію, що через умисне розголошення медичним працівником лікарської таємниці, яка йому стала відома у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, пацієнт вчиняє самогубство). На нашу думку, таке самогубство є різновидом «тяжких наслідків». Цю тезу підтримують і більшість

¹ Існування окремої ст. 131 не знімає потреби у вирішенні питання, чи є «зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби» одним із різновидів «тяжких наслідків» медичних правопорушень, адже це має значення як для кваліфікації інших медичних правопорушень, так і для кваліфікації діянь за сукупністю.

² Виняток з цього правила становить лише ст. 141, максимальне покарання в якій у виді позбавлення волі передбачене строком від трьох до п'яти років.

³ Окрім того, зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою, що є небезпечною для життя людини, визнається різновидом «тяжких наслідків» і в інших кримінальних правопорушеннях проти особи як науковцями (В. І. Борисов (V. I. Borisyov), О. В. Харитонова (O. V. Kharytonova), О. О. Дудоров (O. O. Dudorov) [21, с. 124; 22, с. 45]), так і судовою практикою (Див.: п. 11 ППВСУ № 5 від 30 травня 2008 р. «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості»).

науковців (М. І. Хавронюк (M. I. Khavroniuk), В. І. Касинюк (V. I. Kasyniuk), П. П. Андрушко (P. P. Andrushko) та ін.) [13, с. 361; 20, с. 300; 23, с. 104], які досліджують питання кримінальної відповідальності за такі діяння.

У науковій літературі зустрічаються і досить радикальні точки зору, коли науковці до «тяжкої шкоди» в кримінальних правопорушеннях проти здоров'я людини, окрім тілесних ушкоджень, пропонують відносити психічні розлади, інші захворювання та патологічні стани [24, с. 41], або різні захворювання, хворобливі стани та патологічні процеси [25, с. 21], або навіть фізичні та психічні страждання [9, с. 257]. Вважаємо, такі пропозиції вкрай розмитими, неосяжними, що призводять до безпідставного розширення можливої шкоди медичних правопорушень.

Висновки. Дослідження кримінальних правопорушень, що вчиняються в медичній сфері, дає підстави стверджувати, що використання оціночного поняття в описуванні суспільно небезпечних наслідків є об'єктивною необхідністю, яка адекватно відображає специфіку шкоди, яка заподіюється об'єкту кримінально-правової охорони. «Тяжкі наслідки» у медичних правопорушеннях можуть полягати в настанні смерті особи, самогубства, тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, внутрішнє наповнення яких в кожному конкретному випадку буде залежати від особливостей тієї чи іншої норми та конкретних обставин справи.

Цей висновок вимагає проведення окремого дослідження проблем кваліфікації медичних правопорушень, що заподіяли тяжкі наслідки, а також кваліфікації медичних злочинів та проступків за сукупністю.

Список літератури

1. Bioethics, Medicine, and the Criminal Law: the criminal law and bioethical conflict: walking the tightrope / Amel Alghrani, Rebecca Bennett and Suzanne Ost. Cambridge University Press, 2013. Vol. 1. 332 p.
2. Adido Terry O. Transplant Tourism: An International and National Law Model to Prohibit Travelling Abroad for Illegal Organ Transplants. BRILL, 2018. 348 p.
3. Serebrennikova A., Kala N., Grynchak S. et al. Comparative analysis of foundations of legal regulation of criminal liability for organ trafficking in the Russian Federation, Kazakhstan, and the European Union. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2020. Vol. 11, no. 4 (50). P. 1405–1415. URL: [https://doi.org/10.14505/jarle.v11.4\(50\).37](https://doi.org/10.14505/jarle.v11.4(50).37).
4. Велика українська енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, Т. 17: Кримінальне право. Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого / редкол.: В. Я. Тацій, В. І. Борисов та ін. 2017. 1064 с.
5. Берзін П. С. Проблеми систематизації наслідків у специфічних конструкціях складів злочинів. *Держава і право*. 2009. Вип. 44. С. 470–476.
6. Кобзева Е. В. Оценочные признаки в уголовном законе : дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2002. 318 с.
7. Косович В. М. Оціночні поняття як джерело і форма права. *Вісник Львівського університету: серія юридична*. 2004. № 40. С. 52–59.
8. Пашенко О. О. Соціальна зумовленість використання оціночних понять у кримінальному праві. *Право і суспільство*. 2016, № 3. С. 165–171.

9. Чеботарьова Г. В. Кримінально-правова охорона правопорядку в сфері медичної діяльності : монографія. Київ : КНТ, 2011. 616 с.
10. Панов Н. И. Оценочные понятия: методологические аспекты исследования и применения в уголовном праве. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 2(7) С. 1–27.
11. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., переработ. и дополн. Москва : Юристъ, 2004. 304 с.
12. Байда А. О. Уголовная ответственность за незаконную лечебную деятельность : монография / под ред. В. И. Тютюгина. Харьков : Одиссей, 2009. 320 с.
13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-те вид., переробл. та доповн. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Атіка, 2012. 1316 с.
14. Парамонова О. С. Визначення суспільно небезпечних наслідків при неналежному виконанні професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Право і суспільство*. 2011. № 3. С. 185–189.
15. Філь І. М. Кримінально-правова та кримінологічна протидія неналежному виконанню професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 19 с.
16. Айзенштейн Ф. А. Анализ летальных исходов: задачи и методы. Москва : АВАНТА, 1995. 132 с.
17. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Київ : «ВД «Дакор», 2013. 786 с.
18. Дутчак С. Р. Забезпечення охорони прав пацієнта в Україні: кримінально-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 252 с.
19. Зінченко І. О., Володіна О. О. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Панова. Харків : Право, 2019. 248 с.
20. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. / за ред. С. С. Яценка. Київ : А.С.К., 2002. 936 с.
21. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.
22. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) : практ. порадник. Северодонецьк : РВВ ЛДУВС ім Е. О. Дідоренка, 2018. 92 с.
23. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Харків : Право, 2013. 1040 с.
24. Растаропов С. В. Признаки, характеризующие объективную сторону преступлений против здоровья человека. *Закон и право*. 2005. № 7. С. 38–41.
25. Бердин Л. М. О содержании и трактовке понятий «здоровье», «вред здоровью» и критериев степени их тяжести. *Судебно-медицинская экспертиза*. 1996. № 3. С. 19–22.

References

1. Alghrani, A., Bennett, R., Ost, S. (2013). Bioethics, Medicine, and the Criminal Law: the criminal law and bioethical conflict: walking the tightrope. Vol. 1. Cambridge University Press.
2. Adido Terry O. (2018). Transplant Tourism: An International and National Law Model to Prohibit Travelling Abroad for Illegal Organ Transplants. BRILL.
3. Serebrennikova, A., Kala, N., Grynchak, S. et al. (2020). Comparative analysis of foundations of legal regulation of criminal liability for organ trafficking in the russian federation, kazakhstan, and the european union. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, vol. 11, 4 (50), 1405–1415. URL: [https://doi.org/10.14505/jarle.v11.4\(50\).37](https://doi.org/10.14505/jarle.v11.4(50).37).

4. Velyka ukrainska entsyklopediia. (2017). (Vol. 1–20); Vol. 17: Kryminalne pravo. Kharkiv: Pravo. Nats. akad. prav. Nauk Ukrainy; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. V. Ya. Tatsii, V. I. Borysov et al. (Eds.) [in Ukrainian].
5. Berzin, P.S. (2009). Problemy systematyzatsii naslidkiv u spetsyfichnykh konstruktsiiah skladiv zlochiniv. *Derzhava i pravo, issue 44, 470–476* [in Ukrainian].
6. Kobzeva, E.V. (2002). Ochenochnye priznaki v ugovnom zakone. *Candidate's thesis*. Saratov [in Russian].
7. Kosovych, V.M. (2004). Otsinochni poniattia yak dzherelo i forma prava. *Visnyk Lvivskoho universytetu: seriya yurydychna, 40, 52–59* [in Ukrainian].
8. Pashchenko, O.O. (2016). Sotsialna zumovenist vykorystannia otsinochnykh poniat u kryminalnomu pravi. *Pravo i suspilstvo, 3, 165–171* [in Ukrainian].
9. Chebotarova, H. V. (2011). Kryminalno-pravova okhorona pravoporiadku v sferi medychnoi diialnosti. Kyiv: KNT [in Ukrainian].
10. Panov, M.I. (2016). Ochenochnye ponjatija: metodologicheskie aspekty issledovanija i primenenija v ugovnom prave. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy, 2(7), 1–27* [in Russian].
11. Kudrjavcev, V.N. (2004). Obshhaja teoriija kvalifikacii prestuplenij. Moscow: Jurist [in Russian].
12. Bajda, A.O. (2009). Ugolovnaja otvetstvennost za nezakonnuju lechebnuju dejatel'nost. V. I. Tjutjugina (Ed.). Kharkov: Odissey [in Russian].
13. Melnyk, M.I., Khavroniuk, M. I. (Eds.). (2012). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
14. Paramonova, O.S. (2011). Vyznachennia suspilno nebezpechnykh naslidkiv pry nenalezhnomu vykonanni profesiinykh obov'iazkiv medychnym abo farmatsevtynym pratsivnykom. *Pravo i suspilstvo, 3, 185–189* [in Ukrainian].
15. Fil, I.M. (2018). Kryminalno-pravova ta kryminolohichna protydiia nenalezhnomu vykonanni profesiinykh obov'iazkiv medychnym abo farmatsevtynym pratsivnykom. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
16. Ajzenshtejn, F.A. (1995). Analiz letal'nyh ishodov: zadachi i metody. Moscow: AVANTA [in Russian].
17. Dudorov, O.O., Pysmenskyi, Ye.O. (2013). Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna). Kyiv: «VD «Dakor» [in Ukrainian].
18. Dutchak, S.R. (2018). Zabezpechennia okhorony prav patsiienta v Ukraini: kryminalno-pravovyi aspekt. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
19. Zinchenko, I.O., Volodina, O.O. (2019). Kvalifikatsiia kryminalnykh pravoporushen proty zhyttia ta zdorov'ia osoby. M.I. Panov (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
20. Yatsenko, S.S. (Ed.). (2002). Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: za stanom zakonodavstva i postanov Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy na 1 hrudnia 2001 r. Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].
21. Tatsii, V.Ya., Borysov, V.I., Tiutiuhin, V.I. et al. (2020). Kryminalne pravo Ukrainy. V. Ya. Tatsii, V. I. Borysov, V. I. Tiutiuhin. (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
22. Dudorov, O.O. (2018). Zlochyny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti osoby (osnovni polozhennia kryminalno-pravovoi kharaktery-styky). Sievierodonetsk: RVV LDUVS im. E.O. Didorenka [in Ukrainian].
23. Tatsii, V.Ya., Pshonka, V.P., Borysov, V.I. Tiutiuhin, V.I. (2013). Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar. Kharkiv: Pravo. Vol. 2: Osoblyva chastyna. Yu.V. Baulin, V. I. Borysov, V.I. Tiutiuhin (Eds.) et al. [in Ukrainian].
24. Rastaropov, S.V. (2005). Priznaki harakterizujushhie obektivnuju storonu prestuplenij protivzdorov'ja cheloveka. *Zakon i pravo, 7, 38–41* [in Russian].
25. Berdin, L.M. (1996). O soderzhanii i traktovke ponjatij «zdorov'e», «vred zdorov'ju» i kriteriev stepeni ih. *Sudebno-medicheskaja jekspertiza, 3, 19–22* [in Russian].

Grynchak S. V., PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of Criminal Law Department No 1, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: s.grinchak1974@gmail.com ; ORCID 0000-0001-6858-9104

Socially dangerous consequences of criminal offenses committed in the field of medical activities

Crimes and criminal offenses committed in the medical sphere are studied. It is established that depending on the method of the fixing socially dangerous consequences of medical offenses in the structure of a criminal offense, all these consequences can be classified into three groups. The first group includes socially dangerous consequences, which are enshrined in formally defined concepts. It should include: «infection of a person with human immunodeficiency virus or other incurable infectious disease dangerous to human life» (Part 1 of Article 131), «long-term health disorder of the victim» (Part 2 of Article 142). The second group is formed by socially dangerous consequences, which are fixed by evaluative concepts. We are talking about such consequences as «creating a danger to life or health» (Part 1 of Article 142) and «severe consequences» in Art. 138, part 1 of Art. 139, part 1 of Art. 140 and Art. 145. The third group is combined, where one socially dangerous consequence combines harm fixed by formally defined concepts and harm fixed by evaluative concepts.. These include: «death of the ill person or other serious consequences» (Part 2 of Article 139), «death of the patient or other serious consequences» (Article 141).

It is proved that the use of the evaluation concept - «serious consequences» in medical offenses, is an objective necessity that adequately reflects the specifics of the damage caused to the object of criminal protection. These include death, suicide, serious or moderate bodily injury, human immunodeficiency virus infection or other incurable infectious disease dangerous to human life, the internal content of which in each case will depend on the characteristics of a particular norm and the specific circumstances of the case.

Keywords: life and health of a person; medical offenses; socially dangerous consequences; serious harm; iatrogenic diseases; bodily injuries.

Рекомендоване цитування: Гринчак С. В. Суспільно небезпечні наслідки кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері медичної діяльності. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 150. С. 150–160. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209953>.

Suggested Citation: Grynchak, S.V. (2020). Socially dangerous consequences of criminal offenses committed in the field of medical activities [Suspilno nebezpechni naslidky kryminalnykh pravoporushen, yaki vchyniaiuetsia u sferi medychnoi diialnosti]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 150, 150–160*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209953> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 16.08.2020 р.